

Araştırma Makalesi / Research Article

## FINANSAL İÇERMENİN BELİRLEYİCİLERİ ÜZERİNE PARAMETRİK OLMAYAN KANITLAR: MINT ÜLKELERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Kenan İLARSLAN<sup>1</sup>

### ÖZET

Gelir düzeyi ne olursa olsun herkesin finansal hizmetlere eşit düzeyde ve uygun fiyatlarla erişiminin sağlanması anlamına gelen finansal içerme (kapsayıcılık) dünya çapında önemli bir sorundur. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde yaşayan yaklaşık bir buçuk milyar insanın krediye erişimi bulunmamaktadır. Bu çalışma MINT (Meksika, Endonezya, Nijerya, Türkiye) ülkeleri penceresinden finansal içerme üzerinde ekonomik, politik ve finansal değişkenlerin rolünü belirlemeyi amaçlamaktadır. 2004-2021 dönemini kapsayan çalışmada öncelikle temel istatistik testler, yatay kesit bağımlılığı, birim kök testleri ile değişkenlerin analizlere uygunluğu sınanmış sonraki aşamada momentler yöntemi panel kantil regresyonları (MM-QREG) ve eşanlı panel kantil regresyon çerçevesinde ekonometrik analizler yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda finansal içerme üzerinde özellikle politik istikrar ve kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasılının rollerine dair güçlü parametrik olmayan kanıtlara ulaşılmıştır. Buna göre politik istikrar ve kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasıla değişkenleri tüm kantil seviyelerinde anlamlı ve pozitif etkilere sahiptir. Buna karşın doğrudan yabancı yatırımların finansal içerme üzerindeki etkisi sınırlı kantil düzeylerinde anlamlı olup, negatif yönlüdür.

**Anahtar Kelimeler:** Finansal İçerme, Doğrudan Yabancı Yatırım, Politik İstikrar, Kişi Başına Düşen Gayrisafi Yurtiçi Hasıla, Panel Kantil Regresyon

**JEL Sınıflandırması:** G20, C14, C33

## NON-PARAMETRIC EVIDENCE ON THE DETERMINANTS OF FINANCIAL INCLUSION: A STUDY ON MINT COUNTRIES

### ABSTRACT

Financial inclusion, which means ensuring equal access to financial services at affordable prices for all, regardless of their income level, is a major global issue. Around one and a half billion people, mainly in developing countries, have no access to credit. This study aims to determine the role of economic, political, and financial variables on financial inclusion from the perspective of MINT (Mexico, Indonesia, Nigeria, and Turkey) countries. The study, which covers the period 2004–2021, first tested the suitability of the variables for the analyses using basic statistical tests, cross-sectional dependence and unit root tests. Subsequently, econometric analyses were carried out within the framework of the method of moments panel quantile regressions (MM-QREG) and simultaneous panel quantile regression. As a result of the analyses, strong non-parametric evidence was obtained regarding the roles of political stability and GDP per capita on financial inclusion. Accordingly, political stability and per capita GDP variables have significant and positive effects at all quantile levels. Moreover, the effect of foreign direct investment on financial inclusion is considerable at limited quantile levels and is negative.

**Keywords:** Financial Inclusion, Foreign Direct Investment, Political Stability, GDP Per Capita, Panel Quantile Regression

**JEL Classification:** G20, C14, C33

<sup>1</sup> Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi, Bolvadin Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Afyonkarahisar, Türkiye, [ilarслан@aku.edu.tr](mailto:ilarслан@aku.edu.tr)

## EXTENDED SUMMARY

### Introduction and Research Questions & Purpose

The ability of people and organizations to access a broad array of financial services and products that reliably, easily, affordably, and sustainably address their financial requirements is known as financial inclusion. By creating opportunities for everyone, financial inclusion seeks to decrease poverty and income disparity while accelerating economic growth. Nevertheless, financial inclusion serves to reduce the informal economy by bringing individuals and businesses that have been excluded from the economic and financial system into the legal system. According to World Bank data, the average growth rate in MINT countries in 2022 is 3.83%, while the world average is 3.08%. In 2022, 4.12% of the World GDP belongs to this country group. Additionally, 5.34% of the world's population live in these countries. As can be seen from the data, MINT countries have a significant economic potential. The study aims to determine the economic, political and financial determinants of financial inclusion from the perspective of MINT countries. In the study covering the period 2004–2021, econometric analyses were conducted within the framework of MM-QREG and simultaneous panel quantile regressions, and strong pragmatic evidence was obtained regarding the roles of political stability, GDP per capita, and foreign direct investment on financial inclusion in the countries forming the sample.

### Literature Review

It can be said that there are many scientific studies on financial inclusion, conducted in different periods and with different methods, and focused on different countries and/or country groups. For example, Liu et al. (2021) and Ahmad et al. (2021) examined the effects of digital financial inclusion on Chinese economic growth; Cheng et al. (2024), Yang et al. (2022), Wang et al. (2022), and Lee et al. (2022) examined the role of financial inclusion in combating carbon emissions. Examples of studies addressing financial inclusion specifically for developing countries (Kaya, 2024; Oyewole et al., 2024) can be given. This study contributes to the literature by investigating the economic, political, and financial determinants of financial inclusion from the perspective of MINT countries. The study conducted by Murshed et al. (2023) focused on South Asian countries. The results of the study show that solutions to internal conflict elements and lower levels of corruption increase financial inclusion. Alhassan et al. (2021) examined the asymmetry of the relationship between political instability and financial participation. Results from the study show that political instability is associated with lower levels of financial participation. In their study, Ukaegbu & Oino (2014) examined the entry of foreign banks into Kenya and their impact on local banking transactions, using data from 19 banks in the period 2001–2009. The authors point out that the arrival of foreign banks has a negative impact on domestic banks' profitability while simultaneously improving domestic banking's efficiency, notably by bringing down lending interest rates.

### Methodology

Financial inclusion (finiçer), the variable explained in the study, is represented by the number of commercial bank branches per 100,000 adults and was obtained from the IMF official website. Explanatory variables are foreign direct investment (dyy), GDP per capita (kbgm), and political stability (polist) indicators, which were compiled from the World Bank corporate website. In the study, the Moment Method Quantile Regression (MM-QREG) approach was used to model the fixed effect panel data set. The MM-QREG estimator provides robust and valid estimates without requiring strong distributional assumptions. None of the variables used in the study meet the assumption of normality at the 5% significance level, according to Jarque-Bera statistics and probability values. Accordingly, except for the dyy variable, there is cross-sectional dependence in all other variables. According to the CIPS panel unit root test results, all variables are stationary at their level values, that is, they have the  $I(0)$  feature. According to the results obtained from econometric analyses, kbgm and polist variables have a significant and positive effect on financial inclusion in MINT countries at all quantile levels. However, the effect of foreign direct investments on financial inclusion is negative.

### Conclusion

This study aims to obtain pragmatic evidence on the roles of political stability, GDP per capita, and foreign direct capital on financial access in MINT countries. In the study covering the period 2004–2021, strong empirical evidence regarding the effects of the variables in question was obtained from the econometric analyses conducted within the framework of MM-QREG and simultaneous panel quantile regression. According to this, 1) the political stability variable has a positive effect on financial inclusion. 2) GDP per capita is another important determinant of financial inclusion and contributes positively. 3) Although the effect of FDI on financial inclusion is negative, this effect is valid at limited quantile levels.

## 1. Giriş

Finansal içerme (finansal katılım, finansal tabana yayılma), bireylerin ve işletmelerin finansal ihtiyaçlarını güvenilir, erişilebilir, ucuz ve uzun vadeli bir şekilde karşılayan çok çeşitli finansal ürün ve hizmetlere erişime sahip olması olarak tanımlanabilir. Ödemeler, işlemler, tasarruflar, borçlanma, sigorta ve havale akışları bu tür hizmet ve ürünlere örnektir. Bu tür finansal hizmetlere erişimin artmasının ekonomik büyümeyi hızlandırdığı, aynı zamanda herkese fırsatlar sunarak gelir eşitsizliğini azalttığı; dolayısıyla ülkelerin ekonomik istikrarının bir göstergesi olarak kabul edilebilir (Zeraibi vd., 2023: 140). Sonuç olarak, daha iyi ekonomik büyümeye ulaşmada finansal katılımın önemi göz ardı edilemez. Nitekim (Afonso & Blanco-Arana, 2024; Chinoda & Kapingura, 2024; Ofoeda vd., 2024; Hussain vd., 2024; Siddiki & Bala-Keffi, 2024; Ozili vd., 2023; Adedokun & Ağa, 2023; Daud & Ahmad, 2023; Avcı, 2022) çalışmalarında finansal içermenin ekonomik büyüme üzerinde pozitif etkisi olduğuna dair ampirik kanıtlar sunmaktadır. Finansal içermeyi teşvik etmenin birçok toplumsal etkisi vardır. Örneğin finansal eşitsizliği azaltarak gelir ve servet eşitsizliğinin de azalmasına yol açabilir ve hanehalkı tüketimini teşvik edebilir (Yu & Tang, 2023: 1). Aynı zamanda finansal içerme ekonomik ve finansal sistem dışında kalmış olan bireyleri ve işletmeleri yasal sistem içine çekerek kayıt dışı ekonominin azaltılmasına da hizmet eder. Finansal içerme tüm topluluk paydaşlarının resmi finansal sisteme erişimini, kullanılabilirliğini ve kullanımını sağlayan bir mekanizma olarak tanımlanır. Dolayısıyla finansal içermenin yayılması kayıt dışı ekonomideki faaliyetleri önemli ölçüde azalmaktadır (Younas vd., 2022: 613).

Finansal içerme yoksulluğun azaltılması için bir yapı taşı ve ekonomik büyümenin kolaylaştırıcısı olarak görülmektedir. Bunun tersi bir kavram olarak tanımlanan finansal dışlanma, bireyleri ödemeler, tasarruflar, uygun maliyetli kredi ve sigorta gibi ihtiyaçlarını karşılayan kullanışlı ve uygun fiyatlı finansal ürün ve hizmetlere erişimden mahrum bırakan bir olgu olarak tanımlanır. Finansal dışlanma çoğu zaman hanelerin, resmi finans kurumlarından çok daha maliyetli olabilen ve daha az tüketici korumasına sahip olan alternatif finansal ürün ve hizmetleri kullanmasını gerektirir (Caplan vd., 2021: 58). Finansal katılımın düşük düzeyde olması, toplumdaki gelir ve engellilik açısından dezavantajlı olan kesimin finansal sistemden dışlanmasıyla ilgili bir durumdur (Yıldız & Awadh, 2022: 1146). Bireylerin, ailelerin ve genel olarak toplumun finansal açıdan dışlanması, onların özgüvenlerini düşürür ve ailelerin normal yaşamlarını sekteye uğratar. Bu durum ise özellikle kırsalda yaşayanların, yoksulların ve düşük gelirli olanların daha pahalı, istikrarsız ve travmatik bir yaşam tarzıyla karşı karşıya bırakacak ve bu da onların bireysel büyümelerini ve ekonomik ilerlemelerini kısıtlayacaktır (Zhang vd., 2024: 2; Achugamonu vd., 2020: 2). Dolayısıyla finansal içermenin varlığı ve yaygınlaşmanın sağladığı birçok ekonomik, finansal ve sosyal faydanın yanı sıra finansal içermenin olmaması veya toplumdaki bazı kesimlere değişik nedenlerle finansal hizmetlerin ulaştırılmaması (coğrafi nedenler, etnik ve dini sebeplerle finansal ürün ve hizmetlerden mahrum bırakılması) finansal dışlanma kavramını doğurmaktadır.

Çalışma MINT ülkeleri penceresinden finansal içermenin ekonomik, politik ve finansal belirleyicilerini saptamayı amaçlamaktadır. Dünya Bankası verilerine göre 2022 yılında MINT ülkelerinde büyüme oranı ortalama %3,83 iken Dünya ortalaması % 3,08'dir. 2022 yılında Dünya GSMH'nin %4,12'si bu ülke grubuna aittir. Ayrıca dünya nüfusunun %5,34'ü bu ülkelerde yaşamaktadır. Verilerden görüleceği üzere MINT ülkeleri önemli bir ekonomik potansiyeli bünyelerinde barındırmaktadırlar. Dolayısıyla MINT ülkeleri üzerinde finansal içermenin belirleyicilerini ele almanın keşfedilmeye değer bir çalışma konusu olduğu düşünülmüştür. Bu bağlamda literatürde MINT ülkeleri özelinde finansal içerme üzerinde kullanılan değişkenlerin etkilerini ele alan çalışmaya rastlanmamıştır veya çok azdır. Bu yönü ile çalışmanın özgün niteliğe sahip olduğu ve literatüre; 1) MINT ülkelerinde finansal erişim üzerinde politik istikrar, kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasıla (GSYİH) ve doğrudan yabancı yatırımların rollerini belirlemesi, 2) Örneklemi oluşturan ülkelerin gelişmekte olan ülke olmaları nedeniyle elde edilen bulguların az gelişmiş veya gelişmekte olan diğer ülkelerdeki karar verici otoriteler için önemli bir referans niteliği taşıması itibarıyla katkı sağladığı söylenebilir. 2004-2021 dönemini kapsayan çalışmada MM-QREG ve eşanlı panel kantil regresyonları çerçevesinde ekonometrik analizler yapılmış ve örneklemi oluşturan ülkelerde politik istikrar, kişi başına düşen GSYİH ve doğrudan yabancı sermayenin finansal içerme üzerindeki rollerine ilişkin güçlü pragmatik kanıtlara ulaşılmıştır.

Dört bölümden oluşan çalışmada birinci bölümde konu teorik ve kavramsal çerçevede ele alınmış, ikinci bölümde ise ampirik literatür incelemesi ve araştırma hipotezlerine yer verilmiştir. Üçüncü bölüm olan uygulama aşamasında önsel testler, temel ekonometrik analizler ve elde edilen bulgular paylaşılmıştır. Son bölümde ise elde edilen sonuçlar açıklanmış ve ilgili karar verici otoriteler için pratik öneriler getirilmiştir.

## 2. Literatür İncelemesi ve Hipotez Geliştirme

Finansal içerme üzerinde farklı dönem ve farklı yöntemlerle yapılmış ve değişik ülke ve/veya ülke gruplarına odaklanmış çok sayıda bilimsel çalışmanın olduğu söylenebilir. Örneğin, Liu vd. (2021) ve Ahmad vd. (2021) dijital finansal içermenin Çin ekonomik büyümesi üzerindeki etkilerini; Wang vd. (2024); Wang & He (2020) ile Lee vd. (2023) Çin'de dijital finansal içermenin yoksulluk üzerindeki rolünü; Cheng vd. (2024), Yang vd. (2022), Wang vd. (2022) ile Lee vd. (2022) karbon emisyonu ile mücadelede finansal içermenin rolünü

incelemişlerdir. Gelişmekte olan ülkeler özelinde finansal içermenin ele alındığı çalışmalara ise (Kaya, 2024; Oyewole vd., 2024; Compaore & Sawadogo, 2024; Ediagbonya & Tioluwani, 2023; Hussain vd., 2023) örnek verilebilir. Gelişmiş ülkeler üzerine yapılan çalışmalarda ise (Afonso & Blanco-Arana, 2024; Liu vd., 2023) finansal içermenin belirleyicileri üzerinde kanıtlar sunmaktadır. Türkiye özelinde bireysel, aile ve şehir temelinde finansal içermenin belirleyicilerini ele alan çalışmalara (Takmaz vd., 2024; Dogan vd., 2022; Habeşoğlu, 2021; Dogan vd., 2021; Özşuca, 2019) örnek verilebilir. Cabrera vd. (2024), Grubbauer & Escobar (2021), Marin ve Schwabe (2019) Meksika bağlamında finansal içermenin belirleyicilerini araştırmışlardır. Setiawan vd. (2024), Saifurrahman & Kassim (2024), Widyastuti vd. (2024) Endonezya özelinde; Nnaomah vd. (2024), Nwankwo (2024), Oyadeyi (2024) ise Nijerya bağlamında finansal içermenin belirleyicilerini yönelik incelemelerde bulunmuşlardır. Bu çalışma ise MINT ülkeleri penceresinden 100.000 yetişkin başına düşen ticari banka şubesi sayısı ile temsil edilmiş olan finansal içermenin ekonomik, politik ve finansal belirleyicilerini araştırması itibariyle literatüre katkı sunmaktadır. Konu ile ilgili literatür incelemesi alt başlıklar şeklinde aşağıda özetlenmiştir.

## 2.1. Politik İstikrar ve Finansal İçerme Arasındaki İlişki

Ozili (2024) çalışmasında terör olaylarından en çok etkilenen 10 ülkeye ait 2010-2021 dönemini kapsayan verilerden oluşan bir örneklem üzerinden terörizmin, otomatik para çekme makinelerinin yaygınlaşması ve banka şubelerinin genişletilmesi yoluyla elde edilen finansal içerme üzerindeki etkisini araştırmayı amaçlamaktadır. Çalışmadan elde edilen sonuçlar, terörizmin, terörizmle karşı karşıya kalan ülkelerde finansal içerme düzeyini azalttığına, ancak güçlü yasal kurumların, hesap verebilir yönetim kurumlarının ve politik istikrar varlığının, terörizmin finansal içerme üzerindeki olumsuz etkisini azalttığına dair kanıtlar sunmaktadır. Murshed vd. (2023) tarafından yapılan çalışma Güney Asya ülkelerinde politik risk unsurlarından biri olan iç çatışma unsurlarının çözümünün finansal içerme üzerindeki etkilerini incelemektedir. 2004-2018 dönemini kapsayan çalışmadan elde edilen sonuçlar iç çatışma çözümlerinin, finansal içermeyi artırdığını göstermektedir. İlarlan & Yıldız (2022) ise yaptıkları çalışmada, bankaların özel sektöre kullandıkları yurt içi kredileri etkileyen faktörler, gelişmekte olan on ülke bağlamında ele alınmıştır. 1970-2018 dönemini kapsayan çalışmada ekonometrik modellerden elde edilen sonuçlara göre, özel sektöre verilen yurt içi banka kredileri ile terör olayları arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Buna göre özellikle terörün yoğun olduğu ülkelerde yatırım ortamının bozulması nedeniyle yatırımcıların vazgeçmesi veya yatırımları ertelemesi özel sektöre verilen kredileri azaltmaktadır. Benzer nitelikteki bir diğer çalışmada Lyons & Kass-Hanna (2021), Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin siyasi, ekonomik ve sosyal istikrarsızlıklarla dolu uzun bir geçmişi olduğu ve bunun da finansal içermenin iyileştirilmesini zorlaştırdığını ifade etmektedir. Konu ile ilgili literatürde politik istikrar ve bankacılık sektörü arasındaki ilişkiyi doğrudan ele alan çalışmalarda bulunmaktadır. İlgili çalışma sonuçları genel olarak politik risk unsurlarındaki iyileşmelerin bankacılık sektöründeki istikrara, bireyler ve işletmeler için finansal sistemlere güven sağladıkları vurgulanmaktadır. Bu güven ortamı insanların ve işletmelerin bankacılık hizmetlerini kullanmalarını artırabilir ya da istikrarlı bir bankacılık sektörü, finansal hizmetlerin erişilebilirliğini artırabilir. Böylece bankalar daha geniş bir müşteri tabanına hizmet verebilir. Örneğin, bu yönde bulgulara ulaşan Athari vd. (2023) tarafından yapılan çalışma politik, ekonomik ve finansal riskleri kapsayan ülke riskinin bankacılık sektörü istikrarı üzerindeki etkisini incelemektedir. 2004-2017 dönemi için 107 ülkeye ait verilerin kullanıldığı çalışmadan elde edilen sonuçlar siyasi, ekonomik ve finansal risklere karşı kırılganlığın azaltılmasının, bankacılık sektöründe istikrarın artmasına katkıda bulunduğunu göstermektedir. Ayrıca bu olumlu etkinin özellikle düşük gelir seviyelerindeki ülkelere orta ve yüksek gelir seviyelerine doğru ilerledikçe belirginleştiği belirtilmektedir. Athari (2022) ise çalışmasında 105 ülke için finansal içerme ve yurt içi politik riskin bankacılık sektörü istikrarı üzerindeki etkisini incelemiştir. Dinamik panel veri tekniğinin (GMM-System) uygulanmasıyla elde edilen tahmin sonuçları siyasi istikrarsızlıktaki azalmanın, başta OECD ülkeleri olmak üzere küresel düzeyde bankacılık sektörü istikrarının artmasına yol açtığını ortaya koymaktadır. Al-Shboul vd. (2020) tarafından yapılan çalışma 2008-2017 döneminde MENA ülkelerinde politik risk ile banka istikrarı arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Yapılan analizler sonucunda politik riskin banka istikrarı ile olumsuz ilişkili olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca elde edilen bulgular, politik riskin geleneksel ve İslami bankaların istikrar düzeyini farklı şekilde etkilediğini göstermektedir. Bu çerçevede politik riskin, geleneksel bankalarla karşılaştırıldığında İslami bankaların riskliliği üzerinde daha az zararlı etkisi olduğu vurgulanmıştır. MENA ülkeleri özelinde yapılan bir diğer çalışmada Alhassan vd. (2021) siyasi istikrarsızlık ile finansal içerme arasındaki asimetrik ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmadan elde edilen sonuçlar siyasi istikrarsızlığın daha düşük finansal içerme seviyeleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Yukarıda gösterimi yapılan ampirik literatür incelemesi sonucunda oluşan teorik beklentiler doğrultusunda politik istikrar ve finansal içerme arasındaki bağlantıyı araştırmak için aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir.

*H<sub>1</sub>: Politik istikrarın, finansal içerme üzerinde pozitif yönlü etkisi vardır.*

## 2.2. Kişi Başına Düşen GSYİH ve Finansal İçerme Arasındaki İlişki

Boachie & Adu-Darko (2024) Sahra altı Afrika ülkelerine odaklandıkları çalışmalarında finansal içermenin belirleyicilerini incelemişlerdir. 2010-2020 döneminde 47 Afrika ülkesine ait verilerden oluşan örneklem üzerinde yapılan analizler sonucunda finansal içerme ile kişi başına düşen GSYİH arasında pozitif yönlü korelasyon

ilişkisinin bulunduğu ifade edilmiştir. Sarigul (2020) tarafından yapılan çalışma Türkiye’de finansal içerme üzerinde etkisi olan faktörleri belirlemeyi amaçlamaktadır. 1997-2018 dönemini kapsayan çalışmadan elde edilen sonuçlar finansal erişim ile kişi başına düşen GSYİH arasında uzun vadede önemli ölçüde pozitif bir ortak hareket olduğunu göstermektedir. Bozkurt & Karakuş (2020) ise dünya genelinde ülkelerin finansal içerme düzeyleri ile kişi başına düşen GSYİH düzeyleri arasındaki karşılıklı ilişkileri ekonometrik olarak değerlendirmiştir. 108 ülkenin verilerinden hareketle hem uzun dönemde hem de kısa dönemde, kişi başına düşen GSYİH’den finansal içerme skoruna doğru bir nedensellik ilişkisi söz konusudur. Buna göre ülkelerin kişi başına düşen GSYİH’da meydana gelen her 10.000\$’lık bir artış, kısa dönemde finansal içerme skorlarını 0,01 puan ve uzun dönemde ise 0,06 puan artırmaktadır. Kişi başına düşen GSYİH ve finansal erişim arasındaki nedensellik ilişkisi Sethi & Sety (2019) tarafından Hindistan ve Kim vd. (2018) ise İslam İşbirliği Teşkilatı bağlamında çalışmalarına konu olmuş ve sırasıyla çift yönlü ve finansal erişimden ekonomik büyümeye doğru tek yönlü nedensellik ilişkisine dair kanıtlara ulaşımlardır. Konu ile ilgili yapılan bir diğer çalışma ise Evans & Osi (2017) tarafından yapılmış ve kişi başına düşen GSYİH’nın, Afrika’daki 15 ülke özelinde daha yüksek finansal içermeye dönüşebilir olup olmadığını incelemiştir. 2005-2014 dönemini kapsayan çalışmadan elde edilen sonuçlar kişi başına düşen GSYİH’nın finansal erişim üzerinde önemli etkileri olduğunu göstermektedir. Yukarıda gösterimi yapılan ampirik literatür incelemesi sonucunda oluşan teorik beklentiler doğrultusunda kişi başına düşen GSYİH ve finansal içerme arasındaki bağlantıyı araştırmak için aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir.

*H<sub>2</sub>: Kişi başına düşen GSYİH, finansal içerme üzerinde pozitif yönlü etkisi vardır.*

### 2.3. Doğrudan Yabancı Yatırım ve Finansal İçerme Arasındaki İlişki

Abor vd. (2024) tarafından yapılan çalışma 90 ülkenin 2004-2017 dönemi verilerinden oluşan örneklemin analizinden elde edilen sonuçlara göre DYY, finansal içermeyi hem finansal erişim hem de finansal hizmetlerin kullanımı itibariyle artırdığına yönelik kanıtlar sunmaktadır. Araştırmacılar bu etkinin, zengin ve gelişmiş ülkelere kıyasla nispeten fakir ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler için daha belirgin olduğunu ifade etmişlerdir. Qamruzzaman (2023)’a göre DYY, finansal erişimi olumlu ve/veya olumsuz yönde etkileyebilir ve bireyler, işletmeler ve ekonomiler için finansal fırsatlar yaratılmasına yardımcı olabilir. Ancak belirli grupların finansal hizmetlere ve kaynaklara erişiminin engellenmesine de katkıda bulunabilir. Bir yandan, doğrudan yabancı yatırımlar geliştirmekte olan piyasalardaki şirketlerin sermayeye erişiminin artmasına yol açabilir, bu da onların işlerine yatırım yapmalarına ve operasyonlarını genişletmelerine yardımcı olur. Ancak yerli işletmelerin yabancılarla rekabet edemeyeceği bir duruma da yol açabilir. Khan vd. (2023) 99 ülkenin 2005-2016 dönemi verilerini inceledikleri çalışmalarında DYY’nin tüm kantil seviyelerinde finansal erişim üzerinde pozitif ve anlamlı etkisi olduğunu vurgulamışlardır. Ukaegbu & Oino (2014) ise çalışmalarında 2001-2009 döneminde 19 bankanın verilerini kullanarak, yabancı bankaların Kenya’ya girişini ve yerel bankacılık işlemleri üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Yazarlar, yabancı banka girişinin yerli bankaların kârlılığını olumsuz yönde etkilediğini ancak aynı zamanda borç verme faiz oranlarının düşürülmesi de dahil olmak üzere yerli bankacılığın verimliliğini artırdığını belirtmişlerdir. Yukarıda gösterimi yapılan ampirik literatür incelemesi sonucunda oluşan teorik beklentiler doğrultusunda DYY ve finansal içerme arasındaki bağlantıyı araştırmak için aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir.

*H<sub>3</sub>: Doğrudan yabancı yatırımın, finansal içerme üzerinde bir etkisi vardır.*

## 3. Ekonometrik Metodoloji

### 3.1. Veriler

2004-2021 dönemini kapsayan çalışma MINT ülkelerinin verilerinden oluşan örneklem üzerine modellenmiştir. Büyük nüfusa sahip olmaları, hızlı büyüyen ekonomileri ve küresel ölçekte artan önemleri itibariyle MINT ülkelerine odaklanılmıştır. Çalışmada açıklanan değişken olan finansal içerme, 100.000 yetişkin başına düşen ticari banka şubesi sayısı ile temsil edilmiş olup IMF resmi internet sitesinden elde edilmiştir. Açıklayıcı değişkenler ise doğrudan yabancı yatırım, kişi başına düşen GSYİH ve politik istikrar göstergesi olup Dünya Bankası kurumsal internet sitesinden derlenmiştir. Veriler nominal değerleri üzerinden analizlerde yer almıştır. Veri seti zaman ve birim (ülke) boyutuna sahip olması nedeniyle panel veri niteliğindedir. Verilerin elde edildikleri kaynaklar ve kısaltmaları aşağıdaki Tablo 1’de gösterilmiştir.

**Tablo 1: Verilere Ait Özet Bilgiler**

Değişken	Kısaltma	Kaynak
Finansal İçerme	<i>fniçer</i>	<a href="https://data.imf.org/">https://data.imf.org/</a>
Doğrudan Yabancı Yatırım	<i>dyy</i>	<a href="https://data.worldbank.org/">https://data.worldbank.org/</a>
Kişi Başına Düşen Gayrisafi Yurt İçi Hasıla	<i>kbg</i>	<a href="https://data.worldbank.org/">https://data.worldbank.org/</a>
Politik İstikrar	<i>polist</i>	<a href="https://data.worldbank.org/">https://data.worldbank.org/</a>

**Kaynak:** Yazar tarafından hazırlanmıştır.

### 3.2. Yöntem

Çalışmada sabit etkili<sup>2</sup> panel veri setinin modellenmesi için Momentler Yöntemi Kantil Regresyon (MM-QREG) yaklaşımı kullanılmıştır. Machado & Silva (2019) tarafından geliştirilen MM-QREG tahmincisini kullanarak *dyy*, *kbgm* ve *polist*'in MINT ülkelerindeki *finiçer* üzerindeki etkisi belirlenebilir. Diğer panel kantil regresyon tekniklerinde olduğu gibi, MM-QREG tahmincisi, güçlü dağılım varsayımları gerektirmeden sağlam ve geçerli tahminler sağlar. MM-QREG algoritması, koşullu konum ölçeği kaydırma modeline dayalı regresyonlar oluşturarak bireysel etkilerin tüm dağılımı etkilemesine olanak tanır (Nwani vd., 2023: 3308). MM-QREG yönteminin en büyük avantajı, açıklayıcı değişkenlerin açıklanan değişken üzerindeki dağılımsal etkilerini farklı oranlarda hesaba katma yeteneğidir (Anochiwa vd., 2023: 25). MM-QREG tekniğinin matematiksel formu aşağıdaki gibi gösterilebilir (Okolo vd., 2023: 9):

$$Q_{yi}(\tau | X_{ii}) = (\alpha_i + \delta_i \rho(\tau)) + X_{ii}'\psi + Z_{ii}'\gamma\rho(\tau) \quad (1)$$

Burada  $X_{ii}$ ; regresörleri,  $Q_{yi}(\tau | X_{ii})$ ; finansal içermenin tüm  $X_{ii}$  regresörleri üzerindeki kantil koşullu dağılımını,  $\alpha_i + \delta_i \rho(\tau)$ ; her ülke için sabit etkili  $\tau$  kantilini gösteren skaler parametreleri ifade etmektedir. Ayrıca  $\rho(\tau)$  aşağıda sunulan optimizasyon tekniği aracılığıyla yaklaşık olarak hesaplanan  $\tau$ 'inci nicelik dilimini araştırır:

$$\min_{(\rho)} \sum_i \sum_t \rho_t (R_{it} - (\delta_i + Z_{it}'\gamma)q) \quad (2)$$

### 3.3. Ekonometrik Strateji

Bu bölümde ekonometrik modellemenin güvenilirliğini ve verimliliğini belirlemek ve daha ileri ampirik değerlendirmeler yapmak amacıyla ön inceleme testleri ele alınmış ve elde edilen bulgular paylaşılmıştır.

#### 3.3.1. Temel İstatistik Testler

Çalışmanın bu aşamasında analizlerde kullanılan değişkenleri daha iyi tanıma ve genel özelliklerini öğrenmek amacıyla betimleyici testler ve korelasyon analizi yapılmış ve bulgular aşağıdaki Tablo 2'de sunulmuştur.

**Tablo 2: Temel İstatistik Test Sonuçları**

Panel A: Betimleyici Test Sonuçları				
	finiçer	dyy	kbgm	polist
Ortalama	11.952	1.58E+10	6152.574	-1.144
Ortanca	13.923	1.38E+10	5182.329	-0.885
Maksimum	19.634	5.08E+10	12507.590	-0.214
Minimum	3.781	7.75E+08	992.745	-2.211
Std. Sap.	5.160	1.11E+10	3764.841	0.583
Çarpıklık	-0.307	0.704	0.090	-0.441
Basıklık	1.554	2.953	1.327	1.713
Jarque-Bera	7.296	5.963	8.490	7.305
Probability	0.026	0.050	0.014	0.025
Panel B: Korelasyon Analizi				
finiçer	1			
dyy	0.547	1		
kbgm	0.746	0.603	1	
polist	0.660	0.703	0.440	1

**Kaynak:** Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Buna göre çalışmada kullanılan değişkenlerden hiçbirisi Jarque-Bera istatistik ve olasılık değerlerine göre %5 anlam düzeyinde normallik varsayımını sağlamamaktadır. Nitekim değişkenlere ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin 0 ve 3 (Chaudhary vd. 2020: 136; Beroual & Khaled, 2020: 112619) değerlerine uzak olması bu durumu destekler niteliktedir. Dolayısıyla çalışmada parametrik olmayan yöntemlerle analiz yapılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir. Ayrıca korelasyon katsayıları değişkenler arasında pozitif yönlü ilişkiye işaret etmektedir.

<sup>2</sup> Hausman model spesifikasyon test sonuçlarından elde Ki-Kare istatistiğine (9.90) ve p-değeri=0,007'e göre sabit etkiler modeli tercih edilmiştir.

### 3.3.2. Yatay Kesit Bağımlılığı

Yatay kesit bağımlılığı (YSB) küreselleşme ve ekonomilerin birbiriyle ilişkili yapısından dolayı panel verilerde ortaya çıkan bir olgudur. Sorunun kökeninde iç ve dış şokların yanı sıra görünmeyen faktörlerin birleşimi yatmaktadır. Diğer bir ifade ile kesitsel bağımlılığa neden olan bazı faktörler arasında beklenmeyen petrol fiyatı şoku, ülkeler arasında ekonomik ve finansal piyasaların entegrasyonu, küresel finansal krizler ve artıklar arasındaki korelasyonun yanı sıra gözlemlenmeyen bazı ihmal edilen ortak faktörler yer almaktadır. Yatay kesit bağımlılığı konusunun dikkate alınması gerekir çünkü analiz sırasında sahte sonuçlar, boyutta bozulma, durağanlık sonuçlarında yanlışlık gibi birçok soruna neden olabilir. Dolayısıyla YSB'nin göz ardı edilmesi durumunda regresyon analizi hatalı ve öngörülemez bulgular üretebilir. Yatay kesit bağımlılığı testinin sonuçları, analizde kaçınıcı nesil birim kök testini kullanması gerektiğini belirlemeye yardımcı olabilir. Bu doğrultuda YSB testi analizdeki ilk adım olmalıdır (Mughal vd. 2024: 71; Nasir & Zhang, 2024:5; Para & Alam, 2024: 7). Yatay kesit bağımlılığı için yapılan test sonuçları aşağıdaki Tablo 3'te verilmiştir.

**Tablo 3: YSB Test Sonuçları**

	Breusch-Pagan LM	Pesaran CD
finiçer	43.096***	5.837***
dyy	7.613	0.359
kbgm	60.782***	7.669***
polist	28.423***	-1.567

\*\*\*, Anlam düzeyi %1

**Kaynak:** Yazar tarafından hazırlanmıştır.

YSB testleri sıfır hipotezi altında yatay kesit bağımsızlığını varsayar. Buna göre *dyy* değişkeni hariç diğer değişkenlerde yatay kesit bağımlılığı söz konusudur. Bu nedenle değişkenlerin durağanlığının sınanmasında *dyy* değişkeni için birinci nesil, diğerleri için ikinci nesil panel birim kök testlerinin kullanılması uygun olur.

### 3.3.3. Birim Kök Testi

Yatay kesit bağımlılığına ilişkin test bulguları doğrultusunda çalışmada kullanılan değişkenlerin durağanlığı ikinci nesil birim kök testlerinden CIPS testi ve birinci nesil testlerden LLC testi ile sınanmış ve elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 4'te verilmiştir.

**Tablo 4: Birim Kök Test Sonuçları**

	CIPS	LLC
finiçer	-4.340***	
dyy		-2.831***
kbgm	-3.126**	
polist	-4.521***	-3.146***

\*\*\*, \*\*, Anlam düzeyi %1, %5

**Kaynak:** Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Buna göre, *finiçer* ve *kbgm* değişkenleri yatay kesit bağımlılığı görüldüğünden ikinci nesil panel birim kök testlerinden CIPS testi ile sınanmış ve değişkenlerde birim kök olmadığı görülmüştür. Ayrıca *polist* değişkeni için yatay kesit bağımlılık test sonuçları farklı sonuçlar ürettiği için hem birinci hem de ikinci nesil testlerle durağanlığı sınanmış ve birim kök içermediği görülmüştür. *Dyy* değişkeni ise yatay kesit bağımlılığına sahip olmadığı için birinci nesil birim kök testleri ile sınanmış ve birim kök içermediği görülmüştür. Dolayısıyla analizlerde kullanılan tüm değişkenler seviye değerlerinde durağandır yani  $I(0)$  özelliğine sahiptir.

### 3.3.4. Ampirik Analiz ve Bulgular

Çalışmanın temel ekonometrik analiz yöntemi olan MM-QREG tahmincisinden elde edilen sonuçlar Tablo 5'te verilmiştir.

**Tablo 5: MM-QREG Analizi Sonuçları**

	10	20	30	40	50	60	70	80	90
dyy	-6.96e-11 [0.094]*	-7.26e-11 0.073*	-7.55e-11 [0.066]*	-8.14e-11 [0.077]*	-9.04e-11 [0.136]	-9.87e-11 [0.203]	-1.13e-10 [0.307]	-1.23e-10 [0.363]	-1.35e-10 [0.415]
kbgm	0.000 [0.000]***	0.000 [0.000]***	0.000 [0.000]***	0.000 [0.000]***	0.000 [0.000]***	0.000 [0.000]***	0.000 [0.000]***	0.000 [0.007]***	0.000 [0.034]**
polist	2.746 [0.000]***	2.951 [0.000]***	3.150 [0.000]***	3.556 [0.000]***	4.172 [0.000]***	4.737 [0.001]***	5.727 [0.002]***	6.423 [0.005]***	7.240 [0.018]**
c	7.919 [0.000]***	8.525 [0.000]***	9.112 [0.000]***	10.313 [0.000]***	12.137 [0.000]***	13.810 [0.000]***	16.738 [0.000]***	18.797 [0.000]***	21.213 [0.002]***

\*\*\*, \*\*, \*, Anlam düzeyi %1, %5 ve %10

**Kaynak:** Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 5'te verilen sonuçlara göre MINT ülkelerinde finansal içerme üzerinde *kbmg* ve *polist* değişkenlerinin tüm kantil seviyelerinde anlamlı ve pozitif yönde etkisi bulunmaktadır. Buna göre *polist* değişkeninin finansal içerme üzerindeki etkisi heterojen nitelikte olup giderek artan bir özelliğe sahiptir. Bu ülkelerde politik istikrar göstergesindeki artış daha fazla finansal içermeye neden olmaktadır. Dolayısıyla etnik, dini veya bölgesel iç çatışmaların, yer altı siyasi örgütlerinin şiddet içeren faaliyetlerinin ve sosyal çatışmaların yoğunluğu, terörizm, sık hükümet değişikliği gibi eylemlerde ortaya çıkacak yavaşlama ve istikrar, finansal içermenin artmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda ülkelerde finansal içermenin artmasıyla bireylerin ve işletmelerin finansmana erişimi daha olanaklı hale gelmektedir. Çalışmadan elde edilen bu sonucun Athari vd. (2023), Murshed vd. (2023), Athari (2022) ve Eldomiaty vd. (2020) tarafından yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar ile tutarlı olduğu söylenebilir. Kişi başına düşen GSYİH değişkeni de finansal içerme üzerinde tüm kantil seviyelerinde pozitif yönlü ve anlamlı bir etkiye sahiptir. Ancak bu etkilere ait katsayı büyüklüklerinin oldukça küçük olduğu görülmektedir. Bu bağlamda bireylerin gelirlerindeki artış finansal içermeye özellikle bankacılık sistemi üzerinden tasarrufların değerlendirilmesi yönü ile bir katkı sunduğu söylenebilir. Dolayısıyla bireylerin gelirlerinin artması, zenginleşmesi ve ferah düzeylerindeki gelişmeler ile birlikte finansal içermeyi tanımlarken vekil değişken olarak kullanılan 100.000 yetiştiren başına düşen ticari banka şubesi sayısında artışa neden olmaktadır. Kişi başına düşen GSYİH'nın finansal içerme üzerindeki bu rolü Sarigul (2020), Bozkurt & Karakuş (2020) ve Evans & Osi (2017) araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Bununla birlikte doğrudan yabancı yatırımların finansal içerme üzerindeki etkisi negatif yönlüdür. Ancak bu etki özellikle ilk dört kantil seviyesi için istatistiksel olarak geçerlidir. Bu durumun potansiyel nedenini ve işleyiş mekanizmasını şöyle açıklamak mümkündür. MINT ülkelerinde bankalar gibi finansal kuruluşların doğrudan yabancı yatırım olarak ülkeye giren yabancı sermayeli finans kuruluşları karşısında rekabet edememeleri söz konusu olabilir. Dolayısıyla gerek güçlü sermaye yapıları gerekse yenilikçi finansal ürünler ile piyasaya giren yabancı sermayeli bankalar karşısında yerli finans kurumlarının operasyonel düzeyde faaliyetlerini azaltmaları olasıdır. Bu durumu yabancı sermaye yatırımları, örneklemdeki ülkelerde birleşme ve/veya satın almalar yoluyla stratejik iş birliklerine giderek, etkin olmayan banka şubelerinin kapatılması, müşterilerine finansal teknolojik ürünlerle (mobil bankacılık, internet bankacılığı gibi) doğrudan ulaşma yolunu tercih etmelerine bağlanabilir. Çalışmadan elde edilen bu sonuç ise Qamruzzaman (2023) ve Kokko & Thang (2014) tarafından yapılan araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Çalışmanın bu aşamasında temel regresyon yöntemi olan MM-QREG analizinden elde edilen katsayılarla ilişkin eğim homojenliğinin varlığı Delta testi ile değerlendirilmiştir. Bu test, paneldeki katsayıların yatay kesit birimleri boyunca homojen (değişken olmayan) veya heterojen olup olmadığını tespit etmek için gereklidir (Ibrahim vd., 2022: 248). Test sonuçları Tablo 6'da verilmiştir.

**Tablo 6: Eğim Heterojenliği Test Sonuçları**

	<b>Pesaran, Yamagata, 2008 Testi</b>	<b>Blomquist, Westerlund, 2013 Testi</b>
Delta	4.668 [0.000]***	3.294 [0.001]***
Adj.Delta	5.507 [0.000]***	3.887 [0.000]***

\*\*\*; Anlam düzeyi %1

**Kaynak:** Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Tablo 6'daki delta ve düzeltilmiş delta istatistiklerinin sonuçlarından anlaşılacağı üzere eğim katsayılarının homojen olduğu sıfır hipotezini reddetmek için yeterli ampirik kanıtlar sağlamaktadır. Dolayısıyla değişkenlerin katsayılarının heterojen olduğu söylenebilir.

Çalışmanın uygulama aşamasında, temel analiz yöntemi olan MM-QREG tahmincisi ile elde edilen katsayı tahminlerinin geçerliliği sınamak ve güçlü ampirik kanıtlar elde etmek amacıyla eşanlı panel kantil regresyonu çerçevesinde analizler yapılmış ve sonuçlar aşağıdaki Tablo 7'da sunulmuştur.

**Tablo 7: Eşanlı Panel Kantil Regresyon Analizi Sonuçları**

	<b>10</b>	<b>20</b>	<b>30</b>	<b>40</b>	<b>50</b>	<b>60</b>	<b>70</b>	<b>80</b>	<b>90</b>
dyy	-1.06e-10 [0.176]	-5.75e-11 [0.245]	-7.08e-11 [0.184]	-1.21e-10 [0.001]***	-1.12e-10 [0.001]***	-1.24e-10 [0.013]**	-1.28e-10 [0.286]	-2.97e-11 [0.855]	4.27e-11 [0.780]
kbmg	0.001 [0.000]***	0.000 [0.000]***	0.001 [0.000]***	0.001 [0.000]***	0.001 [0.000]***	0.001 [0.000]***	0.000 [0.000]***	0.000 [0.007]***	0.000 [0.000]***
polist	1.226 [0.371]	2.535 [0.039]**	2.445 [0.009]***	2.691 [0.060]*	2.554 [0.262]	4.136 [0.099]*	6.197 [0.002]***	5.699 [0.012]**	5.178 [0.004]***
c	4.334 [0.158]	7.594 [0.006]***	7.382 [0.000]***	7.804 [0.003]***	8.209 [0.071]*	12.096 [0.026]*	16.838 [0.004]***	16.511 [0.003]***	15.550 [0.000]***
Pseudo R <sup>2</sup>	0.566	0.598	0.613	0.596	0.522	0.438	0.392	0.344	0.285

\*\*\*, \*\*, \*, Anlam düzeyi %1, %5 ve %10

**Kaynak:** Yazar tarafından hazırlanmıştır.



Buna göre Tablo 7’de sunulan eşanlı panel kantil regresyon analizi sonucu elde edilen *polist*, *kbmg* ve *dyy* katsayılarına ilişkin tahmin sonuçlarının temel analiz yönteminden elde edilen sonuçlarla hem ilişkinin yönü hem de katsayı büyüklüğü itibarıyla benzer ve çok yakın sonuçlar verdiği görülmektedir. Farklı ekonometrik model sonuçları üzerinden araştırma hipotezlerinin geçerlilikleri aşağıdaki Tablo 8’de gösterilmiştir.

**Tablo 8: Araştırma Hipotezlerinin Geçerliliklerinin Karşılaştırılması**

Yöntem	Hipotezler	Teo. Bekl.	Kantil Seviyeleri								
			10	20	30	40	50	60	70	80	90
MM-QREG	H <sub>1</sub>	+	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	H <sub>2</sub>	+	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	H <sub>3</sub>	+/-	✓	✓	✓	✓	~	~	~	~	~
Eşanlı Panel Kantil Regresyonu	H <sub>1</sub>	+	✓	✓	✓	✓	~	✓	✓	✓	✓
	H <sub>2</sub>	+	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
	H <sub>3</sub>	+/-	~	~	~	✓	✓	✓	~	~	~

✓; Sıfır hipotezi red edilir çünkü katsayı istatistiksel olarak anlamlıdır ve işaret beklentiyle tutarlıdır. ~; Sıfır hipotezi red edilemez çünkü katsayı istatistiksel olarak anlamsızdır ancak işaret beklentiyle tutarlıdır.

**Kaynak:** Yazar tarafından hazırlanmıştır.

Buna göre H<sub>1</sub> ve H<sub>2</sub> hipotezleri için her iki modelden geçerli ve tutarlı sonuçlar elde edilmiştir. H<sub>3</sub> hipotezi ise iki modelde sınırlı kantil seviyelerinde doğrulanabilmiştir. Dolayısıyla ekonometrik analizler sonucunda MINT ülkelerinde finansal içermenin belirleyicileri olarak çalışmada değerlendirilen *polist*, *kbmg* ve *dyy* değişkenlerinin rollerine dair güçlü ampirik kanıtlar elde edilmiştir.

#### 4. Sonuç ve Öneriler

Güçlü bir finansal sistem bireylerin ve ekonomik birimlerin finansman ihtiyaçlarını uygun koşullarda ve sürede temin etmelerine zemin hazırlar. Finansal sistem, iki alt mekanizması olan finansal kurumlar ve finansal piyasalar aracılığı ile ülke ekonomisi içinde oluşan finansal ekosistem ile fon kaynaklarının toplanması ve etkin bir şekilde tahsis edilmesi ile ekonomik büyümeye, yoksullukla mücadelede, gelir adaletsizliğinin önlenmesine önemli katkılar sağlar. Bu işlevlerini etkin bir şekilde yürütebilmesi için finansal sistemin ekonomi içinde tüm bireylere ve işletmelere ulaşılabilir nitelikte olması gerekir. Bu şekilde tabana yayılmış bir finansal sistem özellikle yasal olmayan finansal birimlere olan talebin azalmasını sağlayarak kayıt dışı ekonominin oluşumunu da engellemektedir.

Bu çalışma MINT ülkelerinde finansal erişim üzerinde politik istikrar, kişi başına düşen GSYİH ve doğrudan yabancı sermayenin rollerine dair pragmatik kanıtlara ulaşmayı amaçlamaktadır. 2004-2021 dönemini kapsayan çalışmadan MM-QREG ve eşanlı panel kantil regresyon çerçevesinde yapılan ekonometrik analizlerden söz konusu değişkenlerin etkilerine ilişkin güçlü ampirik kanıtlara ulaşılmıştır. Buna göre; 1) Politik istikrar değişkeni finansal içermenin üzerinde pozitif yönlü bir etkiye sahiptir. Politik risk unsurlarındaki iyileşmeler ülkelerde yatırım ortamının da iyileşmesine olanak sağlayarak finansal içermenin artmasına zemin oluşturmaktadır. Kısaca politik istikrar sağlanmadan finansal tabana yayılmayı gerçekleştirmek olası değildir. 2) Kişi başına düşen GSYİH finansal içermenin önemli bir diğer belirleyicisidir ve pozitif yönde katkı sağlamaktadır. Özellikle bireylerin gelirlerinin artması, zenginleşmesi ve dolayısıyla refah düzeylerindeki artış ticari banka şube sayılarında da artışa neden olarak finansal içermeye pozitif katkı sunmaktadır. Bu bağlamda kişilerin gelir artışı hem harcamaları itibarıyla hem de tasarrufları itibarıyla banka şubelerine olan talebi artırmaktadır. 3) Doğrudan yabancı sermayenin finansal içerme üzerindeki etkisi negatif olmakla birlikte bu etki sınırlı kantil seviyelerinde geçerlidir. Doğrudan yabancı sermayenin ülkelere girişi ya sıfırdan yeniden yatırım ya da yerli başka firmalarla birleşme ve/veya satın alma şeklinde gerçekleşen stratejik iş birlikleri mekanizmaları ile olmaktadır. Çalışmadan elde edilen doğrudan yabancı sermayenin bu rolünü, yabancı sermayeli finans kuruluşları karşısında yerli bankaların rekabet edemeyip şubelerini kapatmalarına veya stratejik iş birliği çerçevesinde ülkeye giren yabancı sermayeli finans kurumlarının operasyonel ve finansal etkinliği düşük olan banka şubelerini kapatarak yenilikçi finansal hizmetler aracılığı ile (mobil bankacılık, internet bankacılığı gibi) müşterilerine doğrudan ulaşmak istemelerine bağlanabilir. Nitekim Huynh (2024), Kallel & Triki (2024), Khamphoumy & Sarntisart (2023), Al-Smadi (2023), Ozili (2018), Claessens & Van Horen (2013) çalışmalarında bu çerçevede değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Çalışmadan elde edilen bulguların pratik karşılıklarının olduğu düşüncesi ile ilgili karar verici otoriteler için aşağıdaki öneriler getirilebilir. Öncelikle politik risk unsurlarında bir iyileşme olmadan finansal tabana yayılma amacına ulaşılması zordur. Dolayısıyla politik unsurlardaki istikrar ülkede yatırım ikliminin iyileşmesine zemin sağlayarak finansal tabana yayılma olanaklı hale gelmektedir. Ayrıca ülkelerde kişi başına düşen GSYİH artışı sağlanarak bankacılık mekanizması yoluyla finansal tabana yayılmanın sağlanması mümkündür. MINT

ülkelerinde olduğu gibi gelişmekte olan ülkelerde doğrudan yabancı sermaye karşısında mali yapısı zayıf kalan yerli finansal kurumlar başta yenilikçi finansal ürünler geliştirmeli ve uygulamalıdır. Çalışmanın en önemli kısıtı finansal içermenin tanımlama ve ölçülmesi ile ilgilidir. Literatürde bu konuda net bir uzlaşma bulunmamaktadır.

### Katkı Oranı Beyanı

Bu çalışma tek yazar tarafından yapılmış olup tüm aşamalar ilgili yazar tarafından hazırlanmıştır.

### Destek ve Teşekkür

Değerli yorumları ve yapıcı eleştirileri için editöre ve hakem heyetine teşekkür ederim.

### Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

### Kaynakça

- Abor, J.Y., Dwumfour, R.A., Agbloyor, E.K., & Pan, L. (2024). Foreign direct investment and inclusive finance: Do financial markets and quality of institutions matter? *Empirical Economics*, 67, 773–815.
- Achugamonu, U. B., Adetiloye, K. A., Adegbite, E. O., Babajide, A. A., & Akintola, F. A. (2020). Financial exclusion of bankable adults: Implication on financial inclusive growth among twenty-seven SSA countries, *Cogent Social Sciences*, 6(1), 1-16.
- Adedokun M.W., & Ağa, M. (2023). Financial inclusion: A pathway to economic growth in Sub-Saharan African economies. *International Journal of Finance & Economics*, 28, 2712-2728.
- Afonso, A., & Blanco-Arana, M. C. (2024). Does financial inclusion enhance per capita income in the least developed countries? *International Economics*, 177, 1-14.
- Ahmad, M., Majeed, A., Khan, M. A., Sohaib, M., & Shehzad, K. (2021) Digital financial inclusion and economic growth: Provincial data analysis of China. *China Economic Journal*, 14(3), 291-310.
- Alhassan, A., Li, L., Reddy, K., & Duppati, G. (2021). The relationship between political instability and financial inclusion: Evidence from Middle East and North Africa. *International Journal of Finance & Economics*, 26, 353-374.
- Al-Shboul, M., Maghyreh, A., Hassan, A., & Molyneux, P. (2020). Political risk and bank stability in the Middle East and North Africa region. *Pacific-Basin Finance Journal*, 6, 1-27.
- Al-Smadi, M. O. (2023). Examining the relationship between digital finance and financial inclusion: Evidence from MENA countries. *Borsa Istanbul Review*, 23(2), 464-472.
- Anochiwa, L. I., Agbanike, T.F., Chukwu, A. B., & Enyoghasim, M. O. (2022). Impact of population size on consumption-based carbon emissions in Sub-Saharan Africa: Evidence from the method of moments quantile regression. *Thailand and The World Economy*, 41(2), 20-39.
- Athari, S. A. (2022). Financial inclusion, political risk, and banking sector stability: Evidence from different geographical regions. *Economics Bulletin*, 42(1), 99-108.
- Athari, S. A., Irani, F., & Hadood, A. A. (2023). Country risk factors and banking sector stability: Do countries' income and risk-level matter? Evidence from global study. *Heliyon*, 9, 1-22.
- Avcı, B. S. (2022). Finansal kapsayıcılık ve ekonomik büyüme: Türkiye için bir analiz. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 24(42), 241-254.
- Beroual, A., & Khaled, U. (2020). Statistical investigation of lightning impulse breakdown voltage of natural and synthetic ester oils-based Fe<sub>3</sub>O<sub>4</sub>, Al<sub>2</sub>O<sub>3</sub> and SiO<sub>2</sub> nanofluids. *IEEE Access*, 8, 112615-112623.
- Boachie, C., & Adu-Darko, E. (2024). The effect of financial inclusion on economic growth: The role of human capital development. *Cogent Social Sciences*, 10(1), 1-19.
- Bozkurt, İ., & Karakuş, R. (2020). Finansal içerme- Ekonomik gelişmişlik ilişkisi: Dünya geneli için ampirik bir inceleme. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 55(3), 1504-1523.
- Cabrera, O. A. C., Ibukun, O., Baah, E-N., & Kumolu-Johnson, B. (2024). Financial inclusion in Mexico: Socio-demographic predictors increasing barriers. *International Journal of Science and Research Archive*, 12(01), 7-17.

- Caplan, M.A., Birkenmaier, J., & Bae, J. (2021). Financial exclusion in OECD countries: A scoping review. *International Journal of Social Welfare*, 30, 58-71.
- Chaudhary, R., Bakhshi, P., & Gupta, H. (2020). The performance of the Indian stock market during COVID-19. *Investment Management and Financial Innovations*, 17(3), 133-147.
- Cheng, Q., Zhao, X., Zhong, S., & Xing, Y. (2024). Digital financial inclusion, resident consumption, and urban carbon emissions in China: A transaction cost perspective. *Economic Analysis and Policy*, 81, 1336- 1352.
- Chinoda, T., & Kapingura, F.M. (2024). Digital financial inclusion and economic growth in Sub-Saharan Africa: The role of institutions and governance. *African Journal of Economic and Management Studies*, 15(1), 15-30.
- Claessens, S., & Van Horen, N. (2013). Impact of foreign banks. *The Journal of Financial Perspectives*, 1(1), 1-14.
- Compaore, A., & Sawadogo, R. (2024): Financial inclusion, household consumption instability and democracy in developing countries: A finite mixture of regressions approach. *The Journal of International Trade & Economic Development*, 1-24.
- Daud, S. N. M., & Ahmad, A. H. (2023). Financial inclusion, economic growth and the role of digital technology. *Finance Research Letters*, 53, 1-7.
- Dogan, E., Madaleno, M., & Taskin, D. (2021). Which households are more energy vulnerable? Energy poverty and financial inclusion in Turkey. *Energy Economics*, 99, 1-11.
- Dogan, E., Madaleno, M., & Taskin, D. (2022). Financial inclusion and poverty: Evidence from Turkish household survey data. *Applied Economics*, 54(19), 2135-2147.
- Ediagbonya, V., & Tioluwani, C. (2023). The role of fintech in driving financial inclusion in developing and emerging markets: Issues, challenges and prospects. *Technological Sustainability*, 2(1), 100-119.
- Eldomiati, T., Hammam, R., & El Bakry, R. (2020). Institutional determinants of financial inclusion: Evidence from world economies. *International Journal of Development Issues*, 19(2), 217-228.
- Evans, O., & Osi, A. R. (2017). Financial inclusion and GDP per capita in Africa: A Bayesian VAR model. *Journal of Economics and Sustainable Development*, 8(18), 44-57.
- Grubbauer, M., & Escobar, L. (2021). World Bank experiments in housing: microfinance for self-organised housing in Mexico in the era of financial inclusion, *International Journal of Housing Policy*, 21(4), 534-558.
- Habeşoğlu, O. (2021). Financial inclusion case study: Case of Turkey. *BILTURK, The Journal of Economics and Related Studies*, 3(1), 40-50.
- Hussain, S., Gul, R., & Ullah, S. (2023). Role of financial inclusion and ICT for sustainable economic development in developing countries. *Technological Forecasting & Social Change*, 194, 1-15.
- Hussain, S., Rehman, A. ur, Ullah, S., Waheed, A., & Hassan, S. (2024). Financial inclusion and economic growth: Comparative panel evidence from developed and developing Asian countries. *Sage Open*, 14(1), 1-15.
- Huynh, N. (2024). Non-native players in the domestic league: Foreign penetration and domestic banking sector in an emerging market. *Pacific-Basin Finance Journal*, 84, 1-24.
- Ibrahim, R. L., Kajide, K. B., Usman, M., & Kousar, R. (2022). Heterogeneous effects of renewable energy and structural change on environmental pollution in Africa: Do natural resources and environmental technologies reduce pressure on the environment?. *Renewable Energy*, 200, 244–256.
- İlarslan, K., & Yıldız, M. (2022). The effects of terrorism and economic indicators on bank loans to the private sector: Evidence from developing countries. *Emerging Markets Finance and Trade*, 58(2), 329-341.
- Kallel, H., & Triki, M. (2024). Foreign ownership, bank efficiency and stability: Whether the institutional quality of countries is important?. *International Journal of Finance & Economics*, 29(1), 632-653.
- Kaya, E. (2024). How does financial performance affect financial inclusion for developing countries?, *Journal of Sustainable Finance & Investment*, 14(2), 462-481.
- Khamphoumy, C., & Sarntisart, S. (2023). The impact of foreign bank entry on domestic banks and economy of Lao PDR. *Development Economic Review*, 17(1), 31-62.

- Khan, S., Aslan, H., & Omer, A. (2023). The impact of foreign direct investment on financial inclusion: An empirical investigation. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 32, 479-494.
- Kim, D. W., Yu, J. S., & Hassan, M. K. (2018). Financial inclusion and economic growth in OIC countries. *Research in International Business and Finance*, 43, 1-14.
- Kokko, A., & Thang, T. T. (2014). Foreign direct investment and the survival of domestic private firms in Viet Nam. *Asian Development Review*, 31(1), 53-91.
- Lee, C. C., Lou, R., & Wang, F. (2023). Digital financial inclusion and poverty alleviation: Evidence from the sustainable development of China. *Economic Analysis and Policy*, 77, 418-434.
- Lee, C. C., Wang, F., & Lou, R. (2022). Digital financial inclusion and carbon neutrality: Evidence from non-linear analysis. *Resources Policy*, 79, 1-15.
- Liu, J., Loan, V. T. K., Mousa, S., Ali, A., Muda, I., & Cong, P. T. (2023). Sustainability and natural resources management in developed countries: The role of financial inclusion and human development. *Resources Policy*, 80, 1-9.
- Liu, Y., Luan, L., Wu, W., Zhang, Z., & Hsu, Y. (2021). Can digital financial inclusion promote China's economic growth?. *International Review of Financial Analysis*, 78, 1-13.
- Lyons, A. C., & Kass-Hanna, J. (2021). Financial inclusion, financial literacy and economically vulnerable populations in the Middle East and North Africa. *Emerging Markets Finance and Trade*, 57(9), 2699-2738.
- Machado J.A., & Silva J.S. (2019). Quantiles via moments. *Journal of Econometrics*, 213(1), 145-173.
- Marín, A.G., & Schwabe, R. (2019). Bank competition and financial inclusion: Evidence from Mexico. *Review of Industrial Organization*, 55, 257-285.
- Mughal, N., Wen, J., Zhang, Q., Pekergin, Z. B., Ramos-Meza, C. S., & Pelaez-Diaz, G. (2024). Economic, social, and political determinants of environmental sustainability: Panel data evidence from NEXT eleven economies. *Energy & Environment*, 35(1), 64-87.
- Murshed, M., Ahmad, R., Al-Tal, R. M., Kumpamool, C., Vetchagool, W., & Avarado, R. (2023). Determinants of financial inclusion in South Asia: The moderating and mediating roles of internal conflict settlement. *Research in International Business and Finance*, 64, 1-15.
- Nasir, M. H., & Zhang, S. (2024). Evaluating innovative factors of the global innovation index: A panel data approach. *Innovation and Green Development*, 3, 1-13.
- Nnaomah, U. I., Aderemi, S., Olutimehin, D. O., Orieno, O. H., & Ogundipe, D. O. (2024). Digital banking and financial inclusion: A review of practices in the USA and Nigeria. *Finance & Accounting Research Journal*, 6(3), 463-490.
- Nwani, C., Bekun, F.V., Agboola, P.O., Omoke, P. C., & Effiong, E. L. (2023). Industrial output, services and carbon emissions: The role of information and communication technologies and economic freedom in Africa. *Environment, Development and Sustainability*, 25, 3299-3322.
- Nwankwo, S. N. P. (2024). An evaluation of financial inclusion and digital payment adoption in Nigeria. *Advance Journal of Financial Innovation and Reporting*, 8(7), 1-22.
- Ofoeda, I., Amoah, L., Anarfo, E. B., & Abor, J. Y. (2024). Financial inclusion and economic growth: What roles do institutions and financial regulation play? *International Journal of Finance & Economics*, 29(1), 832-848.
- Okolo, V. B., Ohanagorom, M. I., Okocha, E. R., Muoneke, O. B., & Okere, K. I. (2023). Does financing SMEs guarantee inclusive growth and environmental sustainability in the European union? *Heliyon*, 9, 1-26.
- Oyewole, O. J., Al-Faryan, M. A. S., Adekoya, O. B., & Oliyide, J. A. (2024). Energy efficiency, financial inclusion, and socio-economic outcomes: Evidence across advanced, emerging, and developing countries. *Energy*, 289, 1-12.
- Oyadeyi, O. (2024). Banking innovation, financial inclusion and economic growth in Nigeria. *Journal of the Knowledge Economy*, 15, 7014-7043.
- Ozili, P. K. (2018). Impact of digital finance on financial inclusion and stability. *Borsa Istanbul Review*, 18(4), 329-340.

- Ozili, P.K., Ademiju, A., & Rachid, S. (2023). Impact of financial inclusion on economic growth: review of existing literature and directions for future research. *International Journal of Social Economics*, 50(8), 1105-1122.
- Ozili, P.K. (2024). Impact of terrorism on financial inclusion: Evidence from the most terrorized countries in the world. *Safer Communities*, 1-18.
- Özşuca, E. A. (2019). Financial inclusion in Turkey: Evidence from individual level data. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 74(4), 1377-1400.
- Para, I. A., & Alam, T. (2024). Dynamics of economic growth and health outcomes among the Northern States of India: A panel data analysis. *Global Business Review*, 0(0), 1-14.
- Qamruzzaman, M. (2023). Does financial innovation foster financial inclusion in Arab world? examining the nexus between financial innovation, FDI, remittances, trade openness, and gross capital formation. *PLoS ONE* 18(6), 1-28.
- Saifurrahman, A., & Kassim, S.H. (2024). Regulatory issues inhibiting the financial inclusion: A case study among Islamic banks and MSMEs in Indonesia. *Qualitative Research in Financial Markets*, 16(4), 589-617.
- Sarigul, H., (2020). The determining factors of financial inclusion in Turkey. *Journal of Economics, Finance and Accounting (JEFA)*, 7(3), 223-235.
- Sethi, D., & Sethy, S.K. (2019). Financial inclusion matters for economic growth in India: Some evidence from cointegration analysis. *International Journal of Social Economics*, 46(1), 132-151.
- Setiawan, B., Phan, T.D., Medina, J., Wieriks, M., Nathan, R. J., & Fekete-Farkas, M. (2024). Quest for financial inclusion via digital financial services (Fintech) during COVID-19 pandemic: Case study of women in Indonesia. *Journal of Financial Services Marketing*, 29, 459-473.
- Siddiki, J., & Bala- Keffi, L. R. (2024). Revisiting the relation between financial inclusion and economic growth: A global analysis using panel threshold regression. *Economic Modelling*, 135, 1-12.
- Takmaz, S., Sarı, E., & Alataş, S. (2024). Financial inclusion in Turkey: Unpacking the provincial inequality and its determinants. *Applied Economics Letters*, 31(7), 661-669.
- Ukaegbu, B., & Oino, I. (2014). The impact of foreign bank entry on domestic banking in a developing country the Kenyan perspective. *Banks and Bank Systems*, 9(1), 28-35.
- Wang, F., Zhang, X., Ye, C., & Cai, Q. (2024). The Household multidimensional poverty reduction effects of digital financial inclusion: A financial environment perspective. *Social Indicators Research*, 172, 313-345.
- Wang, X., & He, G. (2020). Digital financial inclusion and farmers' vulnerability to poverty: Evidence from rural China. *Sustainability*, 12(4), 1-18.
- Wang, X., Wang, X. Ren, Q., & Wen, F. (2022). Can digital financial inclusion affect CO2 emissions of China at the prefecture level? Evidence from a spatial econometric approach. *Energy Economics*, 109, 1-14.
- Widyastuti, U., Respati, D. K., Dewi, V. I., & Soma, A. M. (2024). The nexus of digital financial inclusion, digital financial literacy and demographic factors: Lesson from Indonesia. *Cogent Business & Management*, 11(1), 1-10.
- Yang, Z., Yu, L., Liu, Y., Yin, Z., & Xiao, Z. (2022). Financial inclusion and carbon reduction: Evidence from Chinese counties. *Frontiers in Environmental Science*, 9, 1-10.
- Yıldız, M., & Awadh, K. Q. A. (2022). Determining the relationship between financial inclusion and financial stability: An application for Iraq, *Business & Management Studies: An International Journal (BMLJ)*, 10(3), 1145-1160.
- Younas, Z. I., Qureshi, A., & Al-Faryan, M. A. S. (2022). Financial inclusion, the shadow economy and economic growth in developing economies. *Structural Change and Economic Dynamics*, 62, 613-621.
- Yu, Y., & Tang, K. (2023). Does financial inclusion improve energy efficiency?. *Technological Forecasting & Social Change*, 186, 1-15.
- Zeraibi, A., Jahanger, A., Adebayo, T. S., Ramzan, M., & Yu, Y. (2023). Greenfield investments, economic complexity, and financial inclusion-environmental quality nexus in BRICS Countries: Does renewable energy transition matter?. *Gondwana Research*, 117, 139-154.

Zhang, Z., Song, J., Shu, T., & Zhao, T. (2024). Changes in rural financial exclusion's supply and demand factors from the perspective of digital inclusive financial policies. *Cogent Economics & Finance*, 12(1), 1-25.